

Ivan Grafenauer:
LITERARNOZGODOVINSKI
SPISI

Izbral in uredil **Jože Pogačnik**
Slovenska matica, Ljubljana, 1980

V knjigi, ki je izšla ob stoletnici avtorjevega rojstva, je objavljen izbor njegovih razprav in člankov, združenih v tri dele z naslovi: srednjeveška kultura, koroške zasnove, temeljne pobude (tj. polemike in načelna stališča). Knjiga je opremljena z dvema študijama, z bibliografijo Grafenauerjevih spisov in z opombami k izbranim tekstom. Biografska uvodna študija je prevzeta iz Grafenauerjeve *Kratke zgodovine starejšega slovenskega slovstva* (1973; napisal jo je avtorjev sin, zgodovinar Bogo G.; prav tam je objavil tudi bibliografijo, ki je v naši izdaji dopolnjena); poleg nje je na uvodnem mestu študija Jožeta Pogačnika o vsebinskih in teoretično-metodoloških vidikih Grafenauerjevega literarnozgodovinskega dela. Skratka, izdaja hoče kompleksno predstaviti enega izmed klasikov slovenske literarne vede. O potrebnosti in koristnosti takšnih izdaj ni dvoma, ne le zato, ker spet omogočijo ekonomično delo s spisi, ki so raztreseni po težko dostopnih publikacijah, temveč tudi zato, ker odpirajo stroki kritičen pogled na njeno lastno preteklost, na razvojne faze, ki so sicer že presežene, pa jih navzlic novim stvarnim dognanjem ni mogoče kar prepuščati pozabi, temveč jih je treba osvetljevati z novih vidikov. Glede na to moramo izdajo vsekakor pozdraviti. Vprašati pa se je treba, ali izvedba, se pravi vsebina in ureditev izdaje, v celoti uresničujeta njen namen.

Ob tem se oglašata dva pomisleka. Prvi zadeva, na kratko rečeno, problem ljudskega slovstva med literarno zgodovino in etnologijo. Kot je znano, se je Grafenauer nekako od konca tridesetih let čedalje bolj ukvarjal z ljudskim slovstvom in je pozneje ne le z znanstvenimi spisi, temveč tudi z organizacijskim delom pomagal vzpo-

stavljati etnologijo kot samostojno disciplino, tako da njegov opus bistveno posega tudi na to področje. Ob tem sta se založba in urednik odločila, bržkone predvsem zaradi omejenega prostora, samo za izbor literarnozgodovinskih spisov, ki naj bi jim kdaj pozneje sledili še folkloristični (prim. urednikovo utemeljitev na str. 682–683). Vendar se zdi, da je ta kriterij ravno pri Grafenauerjevem delu bolj zunanje narave in da ga ni mogoče uveljavljati brez težav. Grafenauerjeva stroka je pravzaprav filologija v starejšem pomenu besede, ki obsega jezikoslovje, literarno zgodovino in etnografijo. Med njegovimi spisi na etnografske teme je sicer res nekaj takih, ki jih nikakor ne bi mogli uvrstiti v literarno zgodovino; večinoma pa se v njih etnografski vidiki tako prepletajo z literarnozgodovinskimi, zlasti pri obravnavah srednjeveškega slovstva, da jih tako rekoč ni mogoče razločevati. To dokazujejo tudi spisi in odlomki v naši knjigi, ki obravnavajo najstarejše slovenske zagovore, »kirjelejsone«, nabožne oziroma cerkvene pesmi, zlasti pa razprava o slovenskem slovstvu na Koroškem, kjer je ljudsko slovstvo docela vključeno v literarno zgodovino. (V zvezi s tem prim. članek Jožeta Koruze *Ivan Grafenauer kot literarni zgodovinar*, *JiS* 26, 1980/81, št. 2, str. 45–50; navsezadnje tudi študije in opombe v naši knjigi navajajo kot posebno Grafenauerjevo zaslugo, da je obravnaval srednjeveško kulturo kot večplasten pojav, v katerega sodi tudi ljudsko slovstvo.)

Druga naša pripomba zadeva izbor spisov o srednjeveški kulturi. Mednje je uvrščena tudi doslej še neobjavljena razprava *Delo menihov sv. Benedikta in sv. Bernarda za staro slovensko književnost* iz let 1936/37, o kateri v aparatu vzemo, da je prvi Grafenauerjev poskus sintetične obravnave srednjeveškega pismenstva in ljudske nabožne ter cerkvene pesmi, da pa je avtor ni dodelal oziroma ga ni zadovoljila in da se njena snov ujema z nekaterimi drugimi njegovimi ob-

KNJIŽNI
ZAPISKI
IN OCENE

javami iz približno istega časa. Pri odločitvi so torej pretehtale stvari, ki govorijo v prid objavi: dejstvo, da gre za doslej nepoznan tekst, še bolj dejstvo, da se v njem nakazuje sintetična obravnava srednjega veka. Na žalost so te prednosti povezane tudi s pomanjkljivostmi. Ne gre le za to, da je takšna objava v nekem smislu nasprotna avtorjevi volji (saj je sam zadržal razpravo v predalu). Poleg tega očitno zaradi nje nista prišli v poštev razpravi *Poglavje iz najstarejšega slovenskega pismenstva* (ČJKZ 8, 1931) in *O pokristjanjevanju Slovencev in početkih slovenskega pismenstva* (DS 47, 1934), ki vsaj delno obravnavata isto snov. To sta namreč glavna Grafenauerjeva prispevka v polemiki s Kidričem. Polemika, ki je imela poleg vsebinskih tudi svetovnonazorske razsežnosti in je dobila celo prizvok osebnega rivalstva, je bila vendar dogodek osrednjega pomena, ob katerem se je oblikovala in usmerjala zgodovina starejšega slovenskega slovstva v času med vojnoma. (Ta strokovni spor je obravnavan tudi na več mestih v študijah in opombah pričujoče knjige, vendar fragmentarno in ponekod nekoliko enostransko. To velja mdr. zlasti za urednikovo trditev na str. 690: »Grafenauer je imel širši razgled v latinski, starocerkvenoslovanski in srednjevisokonemški problematiki, Kidrič je imel družbeno moč, ki je mogla zavreti svoji viziji nasprotno osvetljave.« Kidrič je takrat predvsem zahteval od nasprotnika, naj podpre svojo tezo z dokumentiranimi dokazi; prim. Kidrič, »Stoletja beležk brez literarne tradicije« v *slovenski literarni zgodovini*, LZ 1935 in *Izbrani spisi* III, 1978; *Ob petem sešitku*, v: *Zgodovina slovenskega slovstva*, 1929–38; nasprotje je bilo torej najprej vsebinsko-metodološko in Kidričevi ugovori so dajali Grafenauerju eno izmed pobud za poznejše podrobnejše raziskovanje srednjega veka.) Ker se torej urednik knjige v študiji in opombah ustavlja ob tej polemiki, se mora nujno sklicevati tudi na omenjena Grafenauerjeva spisa in

s tem tako rekoč iz druge roke nadomeščati tisto, čemur se je odpoval v izboru. Verjetno bi bilo le boljše dati prednost Grafenauerjevim lastnim formulacijam, torej uvrstiti v izbor ta dva njegova spisa, ki sta bila ob svojem času relevantna in odmevna tako v stvarnem kot v polemičnem oziru – zlasti glede na to, da izdaja sicer posveča precejšnjo pozornost avtorjevim načelnim in polemičnim stališčem.

Izdaja je torej potrebna in dobrodošla, saj bo napolnila eno izmed vrzeli v naši strokovni literaturi. Zdi pa se, da bi nemara bilo bolje, ko bi bila že od vsega začetka zasnovana kot izbor iz celotnega Grafenauerjevega opusa in bi tako ustregla potrebi, ki se je kajpada zaveda, a se ji zaenkrat odziva le z napovedjo morebitnega nadaljevanja v ne povsem opredeljeni prihodnosti. Upamo lahko, da bosta uredništvo in založba zbrala dovolj moči in odločnosti in da se bosta v podobnih izdajah postavila po robu tudi tiskovnim napakam, ki jih je v tej knjigi odločno preveč.

Darko Dolinar

Anton Ocvirk:
LITERARNA UMETNINA
MED ZGODOVINO
IN TEORIJO
Drugi del

Državna založba Slovenije,
Ljubljana, 1979

Ob izidu študij, zbranih pod naslovom *Evropski roman* (DZS, 1977), še ni bilo mogoče videti, da je to prva med štirimi predvidenimi knjigami Ocvirkovih izbranih znanstvenih, kritičnih in esejističnih del. Celotna zamisel izbora se je pokazala šele ob nadaljnjih dveh knjigah, ki sta s skupnim naslovom *Literarna umetnina med zgodovino in teorijo* zapovrstjo izšli v naslednjih dveh letih (DZS, 1978, 1979), in ob napovedi četrte, *Miscellanea*, ki jo je avtor že pripravil za tisk in založba uvrstila v program za leto 1980, vendar doslej še ni izšla.